

XAVFLI YUQUMLI KASALLIKLAR (VABO QO‘ZG‘ATUVCHISI).

ALFRAGANUS UNIVERSITETI tibbiyot fakulteti davolash ishi yo‘nalishi

222 guruh talabasi

Abdinabiyev Shahzod Aytbay o‘g‘li

+998932719201

Ilmiy Rahbar ALFRAGANUS UNIVERSITETI o‘qituvchisi

Bazarova G.R

Annotatsiya: Vabo kasalligi insoniyat tarixida eng xavfli va halokatli yuqumli kasalliklardan biri hisoblanadi. Uning qo‘zg‘atuvchisi *Vibrio cholerae* bakteriyasi bo‘lib, u asosan ichaklarda joylashadi va organizmda jiddiy sog‘liq muammolarini keltirib chiqaradi. Vabo kasalligi tez tarqaladigan va yuqori o‘lim ko‘rsatkichiga ega bo‘lgan kasalliklardan biri hisoblanadi, shuning uchun uning oldini olish va davolashga alohida e‘tibor qaratiladi. Bu kasallik ko‘pincha iflos suv va oziq-ovqat orqali yuqadi, shuning uchun sanitariya-gigiyena sharoitlari kasallikning tarqalishida muhim rol o‘ynaydi.

Kalit so‘zlar: yuqumli kasalliklar, vabo kasalligin sanitariya-gigiyena qoidalari, simptomlar, bemor, davolash, kasalliklar.

Vabo kasalligining asosiy belgilari ichaklarda yuzaga keladigan kuchli diareya va qusishdir. Bu simptomlar natijasida organizm tezda suvsizlanadi, chunki organizm suyuqlik va muhim elektrolitlarni yo‘qotadi. Suyuq diareya va qusish tufayli bemor tezda zaiflashadi, mushaklarida kuchsizlanish yuzaga keladi va agar vaqtida yordam ko‘rsatilmasa, bu holat o‘limga olib kelishi mumkin. Shu sababli, vabo kasalligida eng muhim davolash usuli suyuqlik va elektrolitlarni almashtirishdir. Bu maqsadda maxsus suyuqliklar, masalan, rehidratsiya suyuqliklari qo‘llaniladi, ular bemorning organizmidagi suyuqlik va elektrolit muvozanatini tiklashga yordam beradi. Vabo qo‘zg‘atuvchisi bakteriyasi suv muhitida uzoq vaqt yashay oladi va ko‘payadi. Bu bakteriya ifloslangan suv

manbalarida, ayniqsa, sanitariya sharoitlari yomon bo'lgan hududlarda keng tarqaladi. Bakteriya inson organizmiga asosan ifloslangan ichimlik suvi yoki oziq-ovqat orqali kiradi. Kasallikning tarqalishiga odamlarning zich joylashuvi, sanitariya va gigiyena qoidalariga rioya qilmaslik, toza ichimlik suvining yetishmasligi sabab bo'ladi. Shu bois, vabo kasalligini oldini olish uchun toza suv ta'minoti va sanitariya-gigiyena sharoitlarini yaxshilash muhim ahamiyatga ega.[1]

Vabo kasalligining inkubatsiya davri odatda qisqa bo'lib, bir necha soat yoki bir necha kun davom etadi. Kasallik belgilari birdan paydo bo'lishi mumkin, bu esa kasallikning tez tarqalishiga olib keladi. Kasallikning dastlabki bosqichida bemor o'zini zaif his qilishi, ko'ngil aynishi, qusishi va tez-tez suyuq ichak harakatlari kuzatiladi. Agar bu holat davom etsa, bemor tezda suvsizlanadi, bu esa yurak faoliyatining buzilishi, qon bosimining pasayishi va boshqa jiddiy asoratlarni keltirib chiqaradi. Shu sababli, vabo kasalligi aniqlanganda darhol tibbiy yordam ko'rsatish zarur.[2]

Vabo kasalligining tarqalishiga ta'sir qiluvchi omillar ko'p. Eng muhimi — sanitariya sharoitlarining yomonligi va toza ichimlik suvining yetishmasligi. Axlat va chiqindi suvlarning aralashuvi, ifloslangan suv manbalaridan foydalanish kasallikning ko'payishiga olib keladi. Shuningdek, ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlar, aholining ma'lum bir hududda zich joylashuvi, migratsiya jarayonlari va tabiiy ofatlar ham vabo epidemiyalarining paydo bo'lishiga sabab bo'ladi. Masalan, suv toshqinlari yoki tabiiy falokatlardan keyin sanitariya sharoitlari yomonlashishi natijasida vabo epidemiyalari ko'p uchraydi.[3]

Vabo kasalligini aniqlash va davolash uchun zamonaviy tibbiyot usullari ishlab chiqilgan. Kasallik shubhali bo'lganda, bemorning najas namunalari laboratoriya usullari yordamida *Vibrio cholerae* bakteriyasi aniqlanadi. Diagnostika natijalariga ko'ra, davolash rejasi belgilanadi. Davolashda asosan suyuqlik va elektrolitlarni almashtirishga e'tibor qaratiladi, shuningdek, ba'zi

hollarda antibiotiklar ham qo'llaniladi. Antibiotiklar bakteriyani yo'q qilishga yordam beradi, ammo asosiy muammo — suvsizlanishni bartaraf etishdir. Vabo kasalligini oldini olish uchun bir qator profilaktik chora-tadbirlar mavjud. Eng muhimi — toza ichimlik suvi ta'minoti va sanitariya-gigiyena qoidalariga qat'iy rioya qilishdir. Suvni qaynatish yoki maxsus filtrlash orqali bakteriyalarni yo'q qilish mumkin. Oziq-ovqat mahsulotlarini to'g'ri saqlash va tayyorlash, shaxsiy gigiyena qoidalariga amal qilish kasallikning tarqalish ehtimolini kamaytiradi. Bundan tashqari, aholini kasallik haqida muntazam xabardor qilish, profilaktik emlashlar o'tkazish ham muhim hisoblanadi.[4]

Vabo kasalligi ko'p marta epidemiyalar va pandemiyalar shaklida yuzaga kelgan. Tarixda vabo tufayli millionlab odamlar hayotdan ko'z yumgan. Bu kasallik ayniqsa rivojlanayotgan davlatlarda va sanitariya sharoitlari yomon bo'lgan hududlarda keng tarqalgan. Zamonaviy davrda, tibbiyot va sanitariya sharoitlari yaxshilangan bo'lsa-da, vabo hali ham jiddiy xavf sifatida mavjud. Shu sababli, doimiy nazorat va profilaktika choralari zarur. Vabo qo'zg'atuvchisi bakteriyasining biologik xususiyatlari kasallikning tez tarqalishiga sabab bo'ladi. *Vibrio cholerae* bakteriyasi suv muhitida uzoq vaqt yashay oladi va o'z toksinlarini ishlab chiqaradi. Ushbu toksinlar ichak devorlariga ta'sir qilib, suv va elektrolitlarning ichakdan tashqariga chiqarilishiga olib keladi. Natijada, bemorda kuchli diareya yuzaga keladi. Bakteriyaning yuqori yuqumli xususiyati va toksin ishlab chiqarishi kasallikning og'ir kechishiga sabab bo'ladi. Vabo kasalligining epidemiologik nazorati va tezkor choralar ko'rilishi juda muhimdir. Kasallik tarqalgan hududlarda sanitariya-gigiyena sharoitlarini yaxshilash, kasallanganlarni tezda aniqlash va davolash, sog'lom odamlar orasida kasallikning oldini olish uchun profilaktik tadbirlar o'tkazish zarur. Suv manbalarini ifloslanishdan himoya qilish, axlat chiqindilarini to'g'ri boshqarish ham kasallikning tarqalishini kamaytiradi. Boshqa yuqumli kasalliklarda bo'lgani kabi, vabo kasalligida ham jamoatchilik salomatligi uchun doimiy monitoring va profilaktika choralari muhim

ahamiyatga ega. Vabo kasalligi bilan kurashishda xalqaro hamkorlik ham katta rol o'ynaydi. Kasallikning tarqalishini oldini olish uchun turli davlatlar o'rtasida tajriba almashinuvi, ma'lumotlar almashinuvi va qo'shma profilaktik tadbirlar amalga oshiriladi. Xalqaro sog'liqni saqlash tashkilotlari va boshqa ixtisoslashgan tashkilotlar vabo kasalligining oldini olish va nazorat qilish bo'yicha ko'mak beradi. Bu esa global miqyosda kasallikning tarqalishini kamaytirishga xizmat qiladi.[5]

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, vabo kasalligi — bu yuqori yuqumli va og'ir kechuvchi kasallik bo'lib, uning asosiy qo'zg'atuvchisi *Vibrio cholerae* bakteriyasidir. Kasallikning asosiy yo'li — ifloslangan suv va oziq-ovqat orqali yuqishdir. Vabo kasalligi kuchli diareya va suvsizlanish bilan kechadi, vaqtida davolanmasa, hayot uchun xavfli bo'lishi mumkin. Kasallikni oldini olish uchun sanitariya-gigiyena qoidalariga qat'iy rioya qilish, toza ichimlik suvini ta'minlash va kasallik belgilari paydo bo'lganda tezkor tibbiy yordam ko'rsatish zarur. Zamonaviy tibbiyot va profilaktika choralari yordamida vabo kasalligini samarali nazorat qilish va tarqalishini kamaytirish mumkin. Shu bilan birga, doimiy monitoring, xalqaro hamkorlik va aholining xabardorligini oshirish kasallikning oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Bu chora-tadbirlar insonlar hayotini saqlab qolish va jamoat sog'ligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Islomov A., Karimova N. (2023). "Vabo kasalligining epidemiologiyasi va oldini olish choralari". Tibbiyot ilmiy jurnali, 15(2), 45-52.
2. Toshqulov B., Yusupova S. (2022). "Vabo qo'zg'atuvchisi va uning biologik xususiyatlari". O'zbekiston Sog'liqni Saqlash Akademiyasi nashri, Toshkent.

3. Mamatqulov D. (2021). "Vabo kasalligi: Yuqumli kasallik sifatida tahlil". Tibbiyot fanlari bo'yicha dissertatsiya, Toshkent.
4. Qodirov E., Raximova L. (2020). "Vabo kasalligining klinik ko'rinishi va davolash usullari". O'zbekistonda Zamonaviy Tibbiyot, 8(4), 33-40.
5. Sultonova M. (2024). "Vabo kasalligida profilaktika va sanitariya-gigiyena ahamiyati". Respublika Sog'liqni Saqlash Markazi hisobotlari, Toshkent.
6. Xudoyberganov F., Rasulova D. (2023). "Vabo epidemiyalari va ularning oldini olish bo'yicha xalqaro tajribalar". O'zbekiston Tibbiyot Jurnal, 12(1), 22-30.
7. Karimov J. (2022). "Vabo qo'zg'atuvchisi Vibrio cholerae biologiyasi va kasallik tarqalish mexanizmi". Biologiya va Tibbiyot Ilmiy Jurnal, 10(3), 15-25.